

**TALOUSARVION 2021 JA
TALOUSSUUNNITELMAN 2022-2023
LAATIMISOHJEET**

Pyhäntä

Talousarvion laadinnan lähtökohdat

Kuntalain (410/2015) 110 §:ssä säädetään kunnan talousarviosta. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Tällä asiakirjalla kunnanhallitus antaa linjaukset palvelualueille ja niiden alaisille vastuualueille talousarvion laadintaa varten.

Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Vuoden 2019 tilinpäätös oli -5.500 euroa alijäämäinen ja kunnan taseessa on noin 4 milj. euroa ylijäämää. Vuoden 2020 talousarvio hyväksyttiin ylijäämäisenä.

Kuntalain 110 §:n mukaisesti valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus sekä kukin lautakunta omalla tehtäväl alueellaan.

Kunnan toiminnassa ja taloushoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Aikataulu

Talousarvioesitykset tulee laatia taloussuunnitteluohjelmaan.

- vastuualueiden esitykset investointiosaan 30.9.2020
- osaston talousarvioesitys valmis 9.10.2020
- kunnanhallitus ensimmäinen käsittely 19.10.2020
- kunnanhallitus TA-kokous 16.11.2020
- kunnanvaltuusto 14.12.2020

Kuntastrategia

Kuntalain mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa. Pyhännän kunnanvaltuusto hyväksyi 11.12.2017 § 168 kuntastrategian vuosille 2017-2021.

Kuntastrategian kolmelle päätavoitteelle määritellyt strategiset mittarit:

Vahva ja monipuolinen elinkeinoelämä		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Yritysten lukumäärä eri toimialoilla	Vuosittain kasvava vuoden 2017 tasosta alkaen.	Toimialakohtainen tarkastelu ilmentää sekä yritysten monipuolisuutta että yleistä vireyttä.
Työllisyysaste ja työpaikkaomavaraisuus	Korkea työllisyysaste ja n. 100 % työpaikkaomavaraisuus.	Tavoitellaan mahdollisimman monen kunnassa työskentelevän myös asuvan kunnassa.
Vastuullinen kasvu		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Asukasmäärä	Kasvava trendi (pitkällä aikavälillä tarkasteltuna).	Realistinen tavoite on 1 - 2 % prosentoinen vuotuinen kasvu.
Asuntotilanne, ml. vuokra-asuntojen käyttöaste,asuntojonon tilanne,asuntojen kunto	Arvioidaan kokonaisuutena toimintakertomuksen yhteydessä vuosittain.	Asuntojen lukumäärän sijasta varmistetaan asumisen laatu ja tarjonnan riittävyys erilaisiin tarpeisiin.
Asukkaiden koulutusasteen kehitys	Kasvava trendi (pitkällä aikavälillä tarkasteltuna)	Toisen asteen ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus väestöstä.
Väestön ikärakenne	Ikärakenteen muutostrendin kääntäminen	Työssäkäyvän väestön ja nuorten suhteellisen osuuden kasvattaminen
Viihtyisyys ja hyvinvointi		
Mittari/indikaattori	Tavoite	Kuvaus
Asukastyytyväisyyskyselyn tulokset	Korkea tyytyväisyysaste kunnan asukkaiden keskuudessa.	Toteutetaan esim. valtuustokauden puolivälin jälkeen.
Hyvinvointikertomuksen indikaattorit soveltuvien osin	Vähintään seudullisesti vertailukelpoiset tulokset.	Mm. kotona asuvien määrä yli 75 vuotiaista, sosiaalipalvelujen saatavuus.
Peruspalvelujen taso	Peruspalvelujen saatavuuden ja laadun on pysyttävä vähintään nykyisellä tasolla.	Asiakastyytyväisyyskyselyistä saatavat tiedot palvelujen saatavuudesta ja laadusta.

Talousarvion ja –suunnitelman rakenne ja sitovuustasot

Talousarvioon kuuluvat osa-alueet:

- käyttötalousosa
- tuloslaskelmaosa
- investointiosa
- rahoitusosa

Talousarvion ja –suunnitelman rakennetta muutetaan toimintojen muuttuessa.

Käyttötalousosan sitovuustaso valtuustoon nähden;

- tulosalueiden toimintatuottojen ja –kulujen erotus, toimintakate

Investointiosa;

- irtain omaisuus toimielimittäin
- muut investoinnit hankkeittain

Toiminnalliset muutokset

Vuoden 2021 talousarviossa ei ole toiminnallisia muutoksia.

Valtionosuudet

Vuoden 2021 valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton 26.6.2020 julkaiseman ennakkolaskelman mukaisesti. Valtionosuutta arvioidaan kertyvän yhteensä 6.286.841 €. Valtionosuuksia koskevia laskelmia muutetaan tarvittaessa.

Sekä vuoden 2020 että 2021 valtionosuusmaksatukseen vaikuttaa koronavirusepidemiaan liittyvä veronmaksuslykkäysten aiheuttamien verotulomenetysten tilapäinen korvaus valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistuksesta, tehtävien ja velvoitteiden muutoksesta sekä indeksikorotuksesta.

Verotulot

Verotulojen arviointi perustuu Kuntaliiton syyskuussa 2020 julkaisemaan verotulojen ennustekehikkoon. Verotuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2021 yhteensä 4.636.000 €. Verotuloihin liittyviä laskelmia päivitetään tarvittaessa.

- Kunnallisvero; 3.605.000 €
- Yhteisövero; 540.000 €
- Kiinteistövero; 491.000 €

Palkat

Kiky-sopimuksen vaikutukset ovat suurelta osilta poistuneet ja kilpailukyky sopimuksen kasvanut työaika palasi ennalleen 31.8.2020.

Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen yleinen palkankorotus tulee voimaan 1.4.2021. Samaan aikaan maksetaan paikallinen järjestelyerä. Näiden yhteenlaskettu korotuspaine on palkkoihin noin 1,4 %. Lisäksi tulee huomioida, mahdolliset vuosisidonnaiset ikälisät.

Lopulliseen budjettiin palkat tulisi laskea mahdollisimman tarkkaan **sopimusaloittain**, jotta vastuualueen palkkamenot olisivat oikein. Palkkamenojen budjetoinnissa tulee huomioida henkilöstömuutosten kustannusvaikutukset. Sijaismäärärahojen tarvetta voi arvioida edellisten vuosien ja ennusteen perusteella. Sairaspoissaolojen ja sijaisten käytön tarpeen väheneminen tulee olla tavoitteena kaikilla osastoilla, joten panostuksia työhyvinvointiin on suositeltavaa suunnitella.

Keva on laskenut arvion vuoden 2021 työnantajakohtaisesta palkkaperusteisesta eläkemaksusta. Lopullinen palkkaperusteinen eläkemaksu vuodelle 2021 vahvistetaan joulukuussa 2020.

Sijaismäärärahoihin tulee arvioida viime vuosien perusteella realistinen määrärahatarve. Sijaismäärärahojen ylitysoikeus tulee hakea ennen ylitystä. Ellei ylitysoikeutta haeta ajoissa, tulee sijaismäärärahojen ylitys kattaa oman osaston sisältä.

Henkilösivukulut

Palkkojen sivukuluprosentit syötetään järjestelmään keskitetysti. Henkilösivukulujen lopulliset tiedot valmistuvat loppuvuodesta ja tarvittaessa sivukuluprosentteihin tehdään tarkennuksia.

Eläkemenoperusteinen maksu

Eläkemenoperusteinen maksu lasketaan kertomalla vuoden 2020 ennakkomaksut kertoimella 1,02.

Talousarviokehykset

Kokonaisuutena vuoden 2021 talousarvio tulee laatia tiukalla raamilla. Em. korotukset huomioiden **talousarvioesitykset tulee laatia siten, että käyttötalouden tehtäväalueiden menot (ulkoiset ja sisäiset yhteensä) eivät kasva verrattuna vuoden 2020 kunnanvaltuuston hyväksymään talousarvioon.** Jokaista osastoa tullaan tarkastelemaan erikseen ottaen huomioon joko vähenevä tai kasvava palvelutarve. Jokaisen vastuualueen tulee laatia talousarvio erityisen tarkasti verraten sitä **vuoden 2019 tilinpäätökseen, vuoden 2020 tilinpäätösarvioon ja voimassa olevaan taloussuunnitelmaan.**

Kustannuspaikkojen toimintatuotot ja –kulut syötetään kymmenen euron tarkkuudella. Pienistä, kymmenissä tai sadoissa euroissa luettavista tileistä on tarpeen luopua ja yhdistää ko. tilit suurempaan kokonaisuuteen mahdollisuuksien mukaan.

Talousarvio ja taloussuunnitelma laaditaan arvonlisäverottomin hinnoin. Kaikki menot ja tulot lasketaan ja esitetään ilman arvonlisäveroa.

Toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Tasapainoisessa kuntataloudessa vuosikate kattaa poistot ja suunnitellut investoinnit voidaan toteuttaa ilman lainarahoitusta.

Hankinnat, matkakulut ja palvelujen ostot

Käyttöomaisuuteen kuuluva kaluston hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaisesti poistoina kuluiksi. Käyttöomaisuuden aktivointiraja on 10.000 € ja sitä pienemmät hankinnat kirjataan käyttötalouteen. **Käyttötalouden kalustotilinä käytetään vuodesta 2021 alkaen ainoastaan tiliä 4581, myös pienkaluston osalta.** Poistoissa noudatetaan valtuuston 17.12.2018 § 62 hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Kaikki talousarvioon sisältyvät hankinnat pitää perustella kirjallisesti ja harkinnanvaraiset hankinnat on syytä jättää tekemättä.

Virka-, koulutus- ja seminaarimatkoissa käytetään harkintaa niiden tarpeellisuudesta ja hyödynnetään aikaisempaa enemmän myös etäyhteyksiä. Talousarvion valmistelun yhteydessä tiedossa olevat matkat ja koulutukset tulee käydä läpi esimiehen kanssa ja hakea niille hyväksyntä etukäteen. Esimiesten toivotaan keskustelevan jo syksyllä henkilökunnan kanssa koulutustarpeista, jotta tarve ja kustannukset voidaan arvioida budjettiin ja kirjata koulutussuunnitelmaan.

Ostopalvelut tulee arvioida palveluittain eli yksilöidä ja laskea kohteittain. Pakollisista ostopalveluista tulee budjettiin merkitä mahdollisimman totuudenmukainen hinta (esim. tarkistaa hinta myyjältä, mikäli sopimus on voimassa vielä vuonna 2021). Kaikista valinnaisista osto- ja konsultointipalveluista tulee pidättäytyä. Kaikki talousarvioon varattavat ostopalvelumäärärahat tulee tarvittaessa perustella kirjallisesti.

Poistoissa noudatetaan valtuuston 17.12.2018 § 62 hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Sisäiset ja laskennalliset erät

Lautakuntien sisäiset ja ulkoiset menot pitää eritellä talousarviossa. **Jokaiselle sisäiselle menolle tai tulolle on oltava oma sisäinen vastine.** Lautakuntien kohdistamat sisäiset laskutukset muille lautakunnille pitää sisällyttää hallintokuntien talousarvioehdotukseen.

Sisäisten erien oikeellisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Myynti- ja maksutulot sekä vuokrat

Palvelujen ja tehtävien maksujen tulee olla kustannuksiin nähden omakatteisia. Maksuista on tehtävä päätökset hyvissä ajoin ennen maksujen voimaantuloa.

Palvelumaksuissa tulee pyrkiä ottamaan huomioon kuluttajahintaindeksin mukainen muutos. Vuoden 2021 kaikkien palvelumaksujen taso tulisi vastata yleistä elinkustannusten kasvua. Palvelumaksuja määriteltäessä on hyvä huomioida, että elinkustannusindeksi on noussut

viime vuodesta maaliskuuhun 2020 asti. Koronatilanteen aikana elinkustannusindeksi on laskenut ollen kesällä 2020 samalla tasolla kuin kesällä 2019. Palvelumaksuissa mahdollinen nousu on määriteltävä palvelukohtaisesti.

Tulot tulee laskea tulokohtaisesti vuoden 2020 toteutumasta. Tavoitteena on mahdollisimman oikea tulotaso.

Vuokratulot lasketaan vuokrasopimusten ehtojen mukaisesti, huomioiden vuokrien korotusmahdollisuudet ja uudet vuokrasopimukset.

Uusista investoinneista aiheutuvat käyttötalouden muutokset lasketaan käyttötalouden menoihin ja tuloihin myös tuleville vuosille. Määrärahat ja tuloarviot lasketaan talousarvio- ja suunnitteluvuosille tilitasolla. Myös suunnitteluvuosille tulee arvioida määrärahat ja tuloarviot kustannusten nousu ja toiminnan muutokset huomioiden.

Tavoitteiden asettaminen

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet.

Asetettujen tavoitteiden tulee olla mitattavia ja helposti seurattavia. Tavoitteille asetetaan toiminnan onnistumista kuvaavat mittarit, joilla seurataan tavoitteiden toteutumista.

Tavoitteet on pyrittävä asettamaan siten, että ne kattavat tehtäväalueen perustehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Määräraha tai siinä pysyminen tai lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen eivät ole kuntalain tarkoittamia tavoitteita.

Investointiosa

Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille. Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen suunnitteluvuosille sekä investointeihin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

Investoinnit esitetään lautakunnittain erillisellä liitteellä.

Asukasluku

Vuoden 2021 talousarviossa asukaslukuna käytetään 1578.